

Inhoud

1. Inleiding	7
2. Prinsesjes en prinsjes	13
<i>Intermezzo 1 Jutten</i>	23
3. Gezagscrisis	25
4. De vader	37
<i>Intermezzo 2 Feyenoord of Hellenbroek?</i>	51
5. De leraar	53
6. De dominee	69
<i>Intermezzo 3 De consistorie</i>	79
7. De politicus	81
8. De kunstenaar	91
<i>Intermezzo 4 Kunst in het klein</i>	101

9. Terugkeer van het gezag?	103
10. Terugkeer van het gezag	117
<i>Intermezzo 5 Simultaan schaken</i>	131
11. Slot	135
Enkele leessuggesties	139

Hoofdstuk 1

Inleiding

Verweesde generaties

Er lijkt wat mis met onze jeugd. En dat merken we. Op school, thuis, op straat, waar niet al. Het is vooral mis met de discipline. Op school merken docenten dat: opstandig gedrag tegen docenten wordt zonder gêne op YouTube gezet. In de weekenden is het al helemaal raak. Welke stad of welk dorp heeft op de vroege zondagochtend niet te maken met een spoor van vernielingen dat door onze jeugd is achtergelaten na een nacht boemelen? Ook thuis is het niet op orde. Veel ouders luisteren keurig naar hun kinderen in plaats van dat er sprake is van ouderlijk gezag. Sterker nog, de jeugd wordt als uitgangspunt genomen en ouderen willen graag op de jeugd lijken, in kleding en in gedrag.

Daar ligt een belangrijk probleem. Misschien wel een kernprobleem van de jaren waarin wij leven, de jaren die aangeduid kunnen worden als de jaren van de *verweesde generaties*. In het meervoud dus. De afgelopen decennia hebben psychologen en sociologen de verschillende generaties een naam gegeven. Als eerste de vooroorlogse generatie, de generatie die geboren is tussen 1910 en 1930. Deze generatie is plichtsgetrouw, bescheiden, sober, spaarzaam en berustend. Dan de stille generatie, geboren

tussen 1931 en 1940. Deze generatie weet wat het is om te leven in onzekerheid, onderdrukking en schaarste. De generaties die volgen zijn heel anders, zeker als het gaat om gezagsverhoudingen. De protestgeneratie (geboren tussen 1941 en 1955), ook wel de babyboomgeneratie genoemd, groeit op in een tijd van grote welvaartsstijging. Armoede kent men niet meer en ook werkloosheid is een vrijwel onbekend verschijnsel. De jongeren worden steeds kritischer en vallen de 'vaders' aan. Gezag is niet meer iets vanzelfsprekends.

De generatie die hierop volgt, wordt aangeduid als de verloren generatie. Geboren tussen 1956 en 1970 zijn ze net te laat om te profiteren van de na-oorlogse groei. Ze worden ook wel generatie nix genoemd, omdat ze weinig kansen op de arbeidsmarkt hebben. Deze generatie wordt opgevolgd door de pragmatische generatie (1971-1985), die vooral van het leven geniet en zich niet bekommert om bijvoorbeeld milieuvraagstukken. Deze generatie is sterk merk- en mediabewust en is geneigd om het krijgen van kinderen uit te stellen.

De generaties die volgen kennen verschillende aanduidingen: de grenzeloze generatie, de Einsteingeneratie, de generatie van de screenagers, de achterbankgeneratie. Ze zijn sterk gefocust op uiterlijkheden, kicks en status en op de onbeperkte mogelijkheden die de informatietechnologie lijkt te bieden.

Hoe mooi deze indelingen ook zijn, ze hebben uiteraard beperkingen. Lang niet iedereen zal zich herkennen in de typering van de eigen generatie. Toch is er bij de generaties vanaf de protestgeneratie een belangrijke constante op te merken: ze zijn verweesd. Vaders en moeders, de gezagsdragers, lijken hun verantwoordelijkheid te ontlopen. Dit is natuurlijk niet in alle gezinnen aan de orde. Er zijn gelukkig nog gezinnen waar gezond gezag aanwezig is. Maar voor veel leden van de laatste generaties geldt dat ze feitelijk hun vaders en moeders kwijt zijn. Dit leven zonder duidelijk

gezag is tot in de haarvaten van onze samenleving doorgedrongen en heeft al deze generaties beïnvloed. De dominee, de leraar, de politieagent, de rechter: allemaal hebben ze op een of andere wijze te maken met de gezagscrisis.

Dat wordt de laatste twee decennia nog versterkt doordat degenen die nu gezagsdragers zouden moeten zijn zelf opgevoed zijn in een situatie waarin zelden sprake was van duidelijk gezag. Ze zijn een product van een eerdere verweesde generatie. Veel ouders van nu zijn opgevoed in de 'vrije jaren', de jaren zestig en zeventig. Ze waren lid van de protestgeneratie of van de verloren generatie, de generaties waarmee de verwezing van onze samenleving begon. En ze lijken zich daar niet aan te kunnen onttrekken.

Dit merken we vanzelfsprekend ook aan onze jongeren. Ze kennen de vaders niet. Ook de heel jonge kinderen niet. Want het is opvallend dat het met name steeds jongere kinderen betreft die zich niet in de hand kunnen houden en het gezag uitdagen. Zo komen er steeds meer schorsingen voor van leerlingen in het basisonderwijs. En het kan nog gekker. In Engeland zijn in 2010 meer dan 1000 peuters geschorst, omdat ze zich niet konden gedragen tegenover hun leeftijdgenoten en de leiding van de peuterspeelzaal. Dat gaat heel ver. Ook bij veel inbraken en geweld op straat valt op dat het om steeds jongere kinderen gaat. De rellen in Engeland in diverse steden in de zomer van 2011 hebben schokkende beelden opgeleverd: jochies van jonger dan twaalf jaar plunderen elektronicawinkels en komen beladen met Pionierdozen de straat op.

Dit lijkt extreem gedrag. En dat is het ook. Toch zien we ook in protestants-christelijke en reformatorische kringen dat het gezag meer en meer tanende is. Dat is bijvoorbeeld te zien in de zaterdagavondbesteding van veel jongelui, het gebrek aan discipline en doorzettingsvermogen op school. De zogenaamde 'biblebelt'

steekt ook zeker niet positief af als het gaat om vernielingen en onrust in weekenden en tijdens het vuurwerkfestijn aan het begin van het nieuwe jaar. Recent onderzoek van cultureel antropoloog José Baars-Blom toont aan dat reformatorische jongeren in relatief beschermde dorpen nog eerder dan hun reformatorische leeftijdsgenoten in de stad dansen, drinken, roken en seksuele ervaringen opdoen. Ze zijn relatief vaak bekend bij de politie en bureau Halt. Ook in reformatorische kringen is de jeugd meer en meer verwend. Onze jongeren leven in een wereld waarin alles lollig en leuk lijkt te moeten zijn.

In het onderwijs, thuis en op de catechisatie wordt de leefwereld van onze jeugd steeds meer uitgangspunt. Er lijkt een soort omgekeerde opvoedingssituatie te ontstaan: de jeugd bepaalt wat belangrijk is. Zo doet de slogan 'de leerling centraal' het heel goed in het onderwijs. Dat dit consequenties heeft voor gezagsverhoudingen hoeft geen betoog. In het onderwijs wordt meer gezocht naar methoden om kinderen en leerlingen te motiveren (als ze maar luisteren) dan dat er aandacht gegeven wordt aan een stevig curriculum, waarin de reformatorische en intellectuele erfenis wordt doorgegeven. Thuis is het vaak niet anders: ouders durven niet duidelijk te zijn en komen makkelijk in een tolerante sfeer terecht, waarin de jeugd volledige vrijheid ervaart. Er lijkt een generatie van kleine prinsjes en prinsesjes op te groeien die nauwelijks weten wat 'nee' is. Ze kunnen een afwijzing niet verdragen, niet afblijven van elkaars spullen en niet van elkaars lichaam.

Deze houding van onze jeugd wordt versterkt doordat docenten, predikanten en ouders soms diepe buigingen maken om jongeren te bereiken. Het gaat zo ver, dat opvoeders zich gaan identificeren met de jeugd en forever jong en tof gevonden willen worden. Jongeren krijgen zo de boodschap dat hún cultuur ideaal is, in plaats van die van de volwassenen met meer levenswijsheid. Het gevolg is dat ze geen respect meer hebben voor oudere generaties.

Nieuwe roep om gezag

Inmiddels is de wal het schip aan het keren. Er is een roep naar meer duidelijkheid, naar discipline en orde. Maar er is wel grote verlegenheid onder ouders en andere opvoeders rondom dit thema. Want het probleem is natuurlijk zeer complex en niet met een paar ingrepen op te lossen. In het jaar 2010 koos het Wartburgcollege in Rotterdam voor de jaaropening het thema 'Het mag wat kosten'. Bij de jaaropening van de Guido de Brès (een school die deel uitmaakt van het Wartburgcollege) ben ik ingegaan op de vraag wat we als ouders, docenten en leerlingen over zouden moeten hebben voor het onderwijs. Wat ons het onderwijs en de opvoeding mogen kosten, en wat het de leerlingen mag kosten. De kern van mijn verhaal was dat het noodzakelijk is om als volwassenen (ouders en docenten) echt verantwoordelijkheid te nemen voor de opvoeding. Dit klinkt zeer basaal en weinig opzienbarend. Toch kreeg ik op mijn toespraak heel veel positieve reacties, met name van ouders, docenten en zelfs ook van leerlingen. Kennelijk raakte ik met de inhoud van mijn verhaal een gevoel dat sterk leeft. En breder dan alleen op onze school.

Die indruk werd versterkt toen ik in het voorjaar van 2011 een deel van mijn toespraak verwerkte in een column in 'De Waarheidsvriend', het wekelijkse orgaan van de Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk in Nederland. Ook op deze column kreeg ik veel instemmende reacties. Van verschillende zijden kwam de vraag of ik mijn verhaal verder wilde uitwerken. De tijd lijkt rijp om dit thema, dat met name te maken heeft met een hernieuwde roep om gezag, uitvoeriger aan de orde te stellen. In dit boek wil ik daartoe een poging wagen, uiteraard zonder het voeren van een wetenschappelijke pretentie. Het zijn wat opmerkingen en beschouwingen van een lid van een van de eerste verweesde generaties, die wellicht van belang zijn om dit thema verder te verkennen. Het laatste woord zal hierover zeker niet gezegd worden in dit boek. Daarvoor is het probleem te ingewikkeld en te veelzijdig.

Eén ding staat voor mij wel vast: de sleutel om iets te doen aan de scheefgegroeide gezagsverhoudingen ligt bij de huidige generatie ouders, docenten, predikanten en politici. Kortom, bij hen die gezagsdragers zouden moeten zijn.